

VERİ MADENCİLİĞİ

Farklı Demetleme Yöntemleri

Yrd. Doç. Dr. Şule Gündüz Öğüdücü
<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

1

Çizge Tabanlı Demetleme

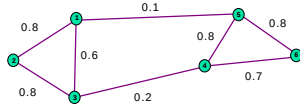
- Veri kümesi çizge şeklinde temsil edilebilir
 - Aile ilişkileri
 - Sosyal ağlar (eğitim, suçlular arası ilişki...)
 - Telefon çağrıları
 - Bilgisayar ağları
 - ...
 - WWW

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

2

Çizge

- Veri kümesi $D=\{x_1, x_2, \dots, x_K\}$
- Veri kümesi ağırlıklı, yönsüz, bağlı bir çizge ile temsil edilir: $G(V, E)$
- $V=\{x_i\}$ veri kümesindeki nesnelerden oluşan düğümler kümesi
- $E=\{w_{ij}\}$ x_i ve x_j düğümleri arasındaki ağırlık

G yönsüz çizge $\Rightarrow w_{ij} = w_{ji}$

x_i düğümünün derecesi $d_i = \sum_{j=1}^K w_{ij}$

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

3

Çizge Demetleme için Veri Kümesi

- Veri kümesi $D=\{x_1, x_2, \dots, x_K\} \Rightarrow G(V, E)$
 - ε -komşu çizge: Veri kümesindeki nesneler arasında uzaklık hesaplanır. Aralarındaki uzaklık belirlenen ε değerinden küçük olanlar arasında ayrıt oluşturulur.
 - k-en yakın komşu çizge: Veri kümesindeki nesnelerin k en yakın komşuları arasında ayrıtlar oluşturulur.
 - Tam bağlı çizge: Bütün nesneler arasında benzerlik hesaplanır ve bu benzerlik ile ağırlıklandırılmış ayrıtlar oluşturulur.

$$s(x_i, x_j) = \exp\left(-\frac{\|x_i - x_j\|^2}{2\sigma^2}\right)$$

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

4

Çizge Tabanlı Demetleme

- $S=\{V, N, W, P\}$
 - V : veri kümesindeki nesnelerden oluşan düğümler kümesi
 - $N \subseteq V \times V$
 - W : N kümesinin elemanları için simetrik benzerlik matrisi
 - P : Demetleme kriteri
- Çizge Bölme: P demetleme kriterini enbüyütecek şekilde V kümesini k demete bölmek ($C=\{C_1, \dots, C_k\}$).
 - Her demet bir altçizge $G_i(V_i, E_i)$

$$\bigcup_{i=1}^k V_i = V$$

$$E_i = \{w_{jk} \in E \wedge x_j, x_k \in V_i\}$$

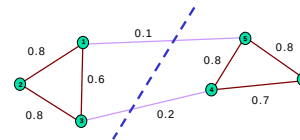
- Problem: Çizge tabanlı demetleme yöntemleri için P demetleme kriteri nedir?

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

5

Çizge Tabanlı Demetleme Problemi

- Demetlemenin sağlanması gereken koşullar:
 - Aynı demetlerdeki nesnelerin birbirine daha çok benzemesi
 - Farklı demetlerdeki nesnelerin birbirine daha az benzemesi
- Aynı koşullar çizge tabanlı demetlemeye uygulanırsa

- Aynı grup içindeki ağırlıkları enbüyütmek
- Farklı gruplar arasındaki ağırlıkları enküçültmek

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

6

Çizge Tabanlı Demetleme için Tanımlar

Tanımlar:

- uzaklık d , benzerlik s
 - $d=1-s$
- C_i ve C_j demetleri arasındaki uzaklık: $d(C_i, C_j)$
 - tek bağ, tam bağ ya da ortalama
- C_i demedinin çapı: $diam(C_i)$
 - C_i demedinde bulunan en uzak iki nesne arasındaki uzaklık
 - C_i demedinden bulunan tüm nesneler arasındaki uzaklıkların ortalaması

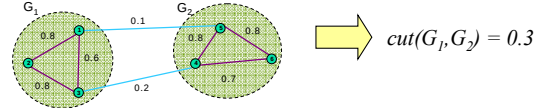
<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

7

Çizge Kesmesi

- Çizge Kesmesi: Demetleri (altçizgeleri) birbirine bağlayan ayrıtların ağırlıklarının toplamı

$$cut(G_1, G_2) = \sum_{x_i \in G_1, x_j \in G_2} w_{ij}$$

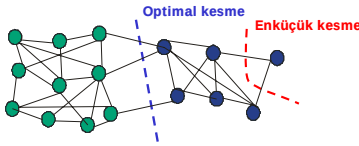

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

8

Çizge Kesmesi Kriteri

- Kriter: En küçük kesme (Minimum-cut)
 - Demetler arasındaki ağırlıkları en küçültüyor
 - $\min cut(G_1, G_2)$

- Problem:
 - Sadece demetler arası ağırlıkları enküçültüyor
 - Demet içi ağırlıkları göz önüne almıyor

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

9

Çizge Tabanlı Demetleme Kriteri

- Min-Max cut: Demet içindeki ağırlıkların enbüyük, demetler arasındaki ağırlıkların enküçük olması

$$\minimize \sum_{m=1}^k \frac{cut(G_m, G \setminus G_m)}{\sum_{v_i, v_j \in G_m} w_{ij}}$$

- Ratio-Cut:

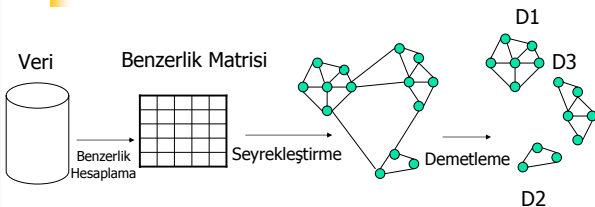
$$\minimize \sum_{m=1}^k \frac{cut(G_m, G \setminus G_m)}{|G_m|}$$

- Demetler daha dengeli
- Problemin optimal çözümü NP karmaşık
 - sezgisel yöntemler

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

10

Çizge Tabanlı Demetleme için Seyrekleştirme

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

11

İzgesel Demetleme

- Yaklaşım:
 - Çizge düğümlerin ikili benzerliklerinden oluşan W simetrik matrisi ile temsil edilir
 - Lineer cebir yöntemleri kullanılır
 - W matrisinin en büyük k özdeğeri bulunur

- Bir matrisin özdeğerleri ve özvektörleri, yapısı hakkında bilgi verir

$$\begin{bmatrix} a_{11} & \dots & a_{1n} \\ \vdots & & \vdots \\ a_{n1} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x_1 \\ \vdots \\ x_n \end{bmatrix} = \lambda \begin{bmatrix} x_1 \\ \vdots \\ x_n \end{bmatrix}$$

- İzgesel Çizge Kuramı

- Bir matrisin izgesi incelenir.
- İzge (Spectrum): Çizgenin öz değerlerinin büyüklüklerine göre sıralanmış özvektörü

$$\Lambda = \{\lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_n\}$$

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

12

Matris Yapısı

- Benzerlik matrisi (W)
 - $n \times n$ matris (n : düğüm sayısı)
 - $W = [w_{ij}]$: x_i ve x_j düğümleri arasındaki ayrıntı ağırlığı

	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6
x_1	0	0.8	0.6	0	0.1	0
x_2	0.8	0	0.8	0	0	0
x_3	0.6	0.8	0	0.2	0	0
x_4	0	0	0.2	0	0.8	0.7
x_5	0.1	0	0	0.8	0	0.8
x_6	0	0	0	0.7	0.8	0

- Özellikleri:
 - Simetrik matris

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

13

Matris Yapısı

- Derece matrisi (D)
 - $n \times n$ diagonal matris
 - $D(i, i) = \sum w_{ij}$ x_i düğümünden diğer düğümlere olan ayrıntıların ağırlıklarının toplamı

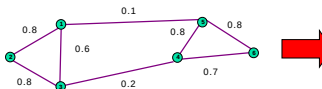
	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6
x_1	1.5	0	0	0	0	0
x_2	0	1.8	0	0	0	0
x_3	0	0	1.4	0	0	0
x_4	0	0	0	1.7	0	0
x_5	0	0	0	0	1.7	0
x_6	0	0	0	0	0	1.5

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

14

Matris Yapısı

- Laplacian matrisi (L)
 - $n \times n$ simetrik matris

$$L = D - W$$

	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6
x_1	1.5	-0.8	-0.6	0	-0.1	0
x_2	-0.8	1.8	-0.8	0	0	0
x_3	-0.6	-0.8	1.4	-0.2	0	0
x_4	0	0	-0.2	1.7	-0.8	-0.7
x_5	-0.1	0	0	-0.8	1.7	-0.8
x_6	0	0	0	-0.7	-0.8	1.5

- Özellikleri:
 - Özdeğerler pozitif gerçel sayılar
 - Özvektörler gerçel ve dikey
 - Özdeğerler ve özvektörler çizge yapısı hakkında bilgi veriyor.

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

15

Optimal Enkçük Kesme Bulma (Hall'70, Fiedler'73)

- İki altçizgeye (G_1, G_2) bölünen çizge bir vektörle temsil edilir.

$$p_i = \begin{cases} +1 & \text{if } x_i \in G_1 \\ -1 & \text{if } x_i \in G_2 \end{cases}$$
- Bölmenin kesmesini enküçültmek için $f(p)$ fonksiyonunu enküçültmek için p vektörü bulunur:

$$f(p) = \sum_{i,j \in V} w_{ij} (p_i - p_j)^2 = p^T L p$$
- Rayleigh Kuramına göre:
 - $f(p)$ 'nin enküçük değeri L matrisinin ikinci enküçük özdeğeri ile elde edilir.
 - p için optimal çözüm Fiedler vektörü olarak bilinen λ_2 vektörüdür.

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

16

İzgesel Çizge Demetleme

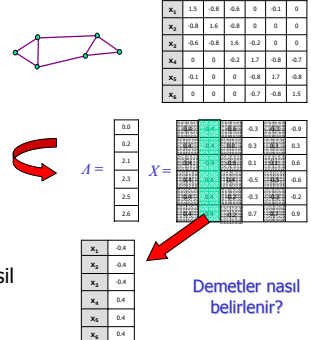
- A. Pothen, H.D. Simon and K. Paul Liou. *Partitioning Sparse Matrices with Eigenvectors of Graphs*, SIAM J. Mat. Theory and Appl., Vol. 11, No. 3, pp. 430 - 452, 1990.
 - Önışleme
 - veri kümesinin matris olarak temsil edilmesi
 - Laplacian matrisinin bulunması
 - Ayrıştırma
 - Matrisin özvektörlerinin ve özdeğerlerinin bulunması
 - Veri kümesindeki her nesnenin bir veya daha çok özvektörü kullanılarak daha küçük bir boyuta taşınması
 - Gruplama
 - Yeni boyutlardan yararlanarak nesnelerin iki veya daha fazla demede ayrılması

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

17

Spectral Bi-partitioning Algoritması

- Önışleme
 - Çizgenin L Laplacian matrisini oluşturma
- Ayrıştırma
 - L matrisinin özvektörlerinin X ve özdeğerlerinin Λ bulunması
 - Düğümün λ_2 özvektörü ile temsil edilmesi

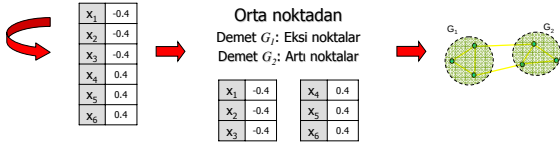

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

18

Spectral Bi-partitioning Algoritması

- Gruplama
 - Tek boyutlu vektörde bulunan elemanlar sıralanır
 - Vektör ikiye bölünür
- Bölme noktası nasıl belirlenir?
 - Ortalamadan ya da orta noktadan bölünür

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

19

K-Yönlü İzgesel Demetleme

- Biz çizge k adet altçizgeye bölünmek isteniyor.
- İki yaklaşım
 - Yinelemeli ikiye demetleme (L. Hagen, A.B. Kahng, *New spectral methods for ratio cut partitioning and clustering*, IEEE Trans. Comput. Aided Des. 11,1992)
 - Yinelemeli olarak ikiye demetleme algoritmasını hiyerarşik olarak uygulanması
 - Daha fazla sayıda özvektörü kullanarak demetleme (J. Shi and J. Malik, *Normalized cuts and image segmentation*, IEEE Trans. on Pattern Analysis and Machine Intelligence, 22(8):888-905, 2000.=
 - Özvektörleri kullanarak veriyi daha az boyutlu bir uzaya taşır

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

20

K-Yönlü İzgesel Demetleme

- Çizgeler arasındaki optimal kesmeyi yaklaşık olarak bulabilir (Shi & Malik, 2002).
- Veri içindeki grupları belirgin hale getirir (M. Brand and K. Huang, *A unifying theorem for spectral embedding and clustering*, Proceedings of the Ninth International Workshop on Artificial Intelligence and Statistics, January 2003.)
 - Benzer nesneler arasındaki ilişki kuvvetleniyor, daha az benzer nesneler arasındaki ilişki zayıflıyor.
- Uzayı daha iyi ayırıyor
 - Veriyi k adet vektör kullanarak daha az boyutlu uzaya taşır.

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

21

K-Özvektör Demetleme

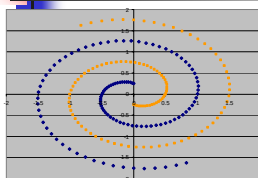
- k özvektör kullanarak demetleme yapılıyor (A. Ng, M. Jordan, and Y. Weiss, *On spectral clustering: Analysis and an algorithm*, In Advances in Neural Information Processing Systems 14: Proceedings of the 2001.)
 1. Önisleme: ölçeklendirilmiş ağırlık matrisi oluşturulur

$$W' = D^{-1/2} W D^{-1/2}$$
 2. Ayırıştırma: W' matrisinin özvektörleri bulunur. Veri kümesi en büyük k özdeğer ile temsil edilir
 3. Demetleme: k-means algoritması kullanılarak $n \times k$ boyutundaki veri k demede ayrılır.

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

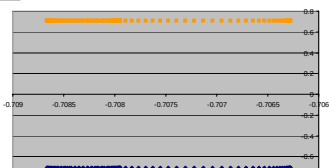
22

Örnek

Veri kümesi iki spiral şeklinde gruptan oluşuyor
 $\Rightarrow$ k-means algoritmasının performansı bu durumda çok düşük

En büyük iki özdeğer kullanarak veri k-means algoritması kullanılarak demetlenebiliyor

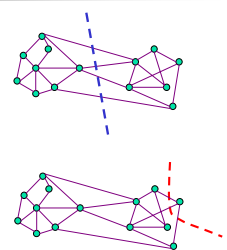

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

23

Çizge Tabanlı Demetleme Yöntemi (Kannan'00)

- En küçük kesme bulunarak demetlenirse altçizgeler arasındaki nesneler dengeli dağılmayabilir.
- Demetlerin kalitesi önemli (Ravi Kannan and Santosh Vempala and Adrian Vetta, *On Clusterings: Good, Bad, and Spectral*, Proceedings of the 41st Annual Symposium on the Foundation of Computer Science, 2000.)

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

24

Çizge Tabanlı Demetleme Yöntemi (Kannan'00)

- Bir kesme $(S, \bar{S})$ için genişlik

$$\psi(S) = \frac{\sum_{x_i \in S, x_j \in \bar{S}} W_{ij}}{\min\{|S|, |\bar{S}|\}}$$

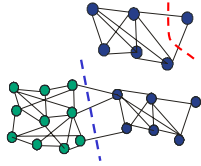
- Bir kesme $(S, \bar{S})$ için iletkenlik

$$\phi(S) = \frac{\sum_{x_i \in S, x_j \in \bar{S}} W_{ij}}{\min\{c(S), c(\bar{S})\}}$$

$c(S)$ şu şekilde tanımlanmıştır

$$c(S) = c(S, V) = \sum_{x_i \in S} \sum_{x_j \in V} W_{ij}$$

- Bir demetin genişliği (iletkenliği) demet içindeki kesmelerin genişliklerinin (iletkenliklerinin) en küçüğü
- Demetlemenin genişliği (iletkenliği) demetlerin genişliklerinin (iletkenliklerinin) en küçüğü
- Genişliğin (iletkenliğin) büyük olması iyi bir demetleme olduğunu gösteriyor

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

25

Çizge Tabanlı Demetleme Yöntemi (Kannan'00)

- Çizgeyi demetlemek için iki kriter beraber kullanılıyor:
 - Her demedin iletkenliği (genişliği) en az α değerinde olmalı
 - Demetler arası ayrıtların ağırlıklarının toplamının bütün ayrıtların ağırlıklarının toplamına oranı ε değerinden büyük olmamalı
- Problemin çözümü NP-karmaşık olduğu için yaklaşık bir çözüm öneriliyor.

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

26

Evrimsel Algoritma Tabanlı Çizge Demetleme

- Çizge demetleme problemi NP-karmaşık bir problem olduğundan doğa esinli algoritmalar kullanılarak problem çözülebilir (Ş.Uyar and Ş.Oguducu, *A New Graph-Based Evolutionary Approach to Sequence Clustering*, The Fourth International Conference on Machine Learning and Applications, 2005)
- Amaç:
 - Aynı demetdeki nesneler arasındaki ayrıtların ağırlıklarının toplamının, demetler arasındaki ayrıtların ağırlıklarının toplamına oranını enbüyütmek
 - Demet sayısını adaptif olarak belirlemek.

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

27

Evrimsel Algoritma Tabanlı Çizge Demetleme

Algorithm 1 Flow of the steady-state EA

```

1: randomly initialize population
2: while max no of fitness evaluations not reached do
3:   select parents
4:   create child through cross-over
5:   mutate child
6:   if child is not duplicate then
7:     apply heuristic disband to child
8:     child replaces worst in population
9:   else
10:    discard child
11:   end if
12: end while
    
```

- İki objektif fonksiyonu:
 - *Min-max cut*
 - *Silhouette index*

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

28

Demetleme Değerlendirme

- Hangi demetleme algoritması kullanılmalı?
- Farklı bir demetleme uygulanmalı mı?
- Farklı demetleme yöntemleri kullanılarak sonuç nasıl iyileştirilir?

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

29

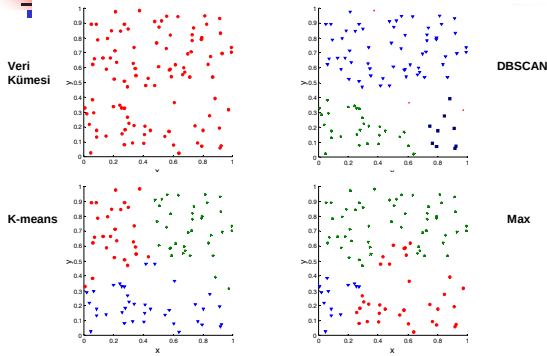
Demetleme Değerlendirme

- Farklı demetleme teknikleri
- En iyi demetleme algoritmasını seçmek zor
- Verinin istatistiksel özelliğine, ön işleme tekniklerine, nitelik sayısına bağlı olarak algoritmaların avantajları ve dezavantajları var
- Aynı veri kümesi üzerinde farklı algoritmalar farklı demetleme sonuçları üretebilir. Hangi demetlemenin daha iyi olduğuna karar vermek gerekiyor
 - uygulama alanını iyi incelemek gerekiyor
 - demetleme sonucunu iyi anlamak gerekiyor

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

30

Bir Veri Kümesi için Farklı Demetlemeler

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

31

Demetleme Değerlendirme

- Gözetimli öğrenme için kullanılan yöntemler:
 - Doğruluk, kesinlik, anma
- Demetleme yöntemlerinde değerlendirilmesi gerekenler:
 - Veri içinde gerçekte demetler var mı?
 - Doğru demet sayısı bulunabiliyor mu?
 - Hatalı veriler için örüntü bulunmaması
 - Farklı demetleme algoritmalarını karşılaştırma
 - Farklı demetlemeleri karşılaştırma
 - Ek bir bilgi olmadan
 - Sınıf etiketleri bilindiği durumda
 - Oluşturulan demetler gerçeğe ne kadar yakın?

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

32

Veri Kümesi Demetlemeye Uygun mu?

- Veri kümesi içinde gruplar olmayabilir.
 - Nesneler rasgele dağılmış
- Her demetleme algoritması veri kümesi üzerinde demetleme yapar
- Hopkins istatistiği: Veri kümesi içinde demetler bulunup bulunmadığını test etmek için kullanılır
 - Veri uzayında rasgele dağılmış p nokta üretilir $\{R\}$
 - Veri kümesinden örnekleme ile p nokta seçilir $\{S\}$
 - Her iki küme içindeki noktalar için veri kümesinden en yakın nesneler seçilir.
 - u_i yapay olarak üretilmiş noktalara olan uzaklık, w_i veri kümesinden seçilmiş olan noktalara olan uzaklık

$$H = \frac{\sum_{i=1}^p w_i}{\sum_{i=1}^p u_i + \sum_{i=1}^p w_i}$$

Rasgele üretilmiş noktalar ve veri kümesi içindeki noktalar aynı en yakın komşu uzaklığına sahipse H değeri yaklaşık 0.5 olur
 $\Rightarrow$ Veri demetlemeye uygun değil.

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

33

Demetleme Değerlendirme Ölçütleri

- Üç yaklaşım:
 - Harici Gösterge: Veri kümesi için öngörülen bir yapıya dayanarak değerlendirme
 - Dahili Gösterge: Ek bir bilgi kullanmadan veri kümesinden elde edilen bilgiye dayanarak değerlendirme
 - Göreceli Değerlendirme: Aynı algoritmanın farklı parametrelerini kullanarak elde edilen demetleme sonuçlarını değerlendirme
- İki kriter:
 - Sıklık: Her demette bulunan nesneler birbirine mümkün olduğunca yakın olmalı
 - Uzaklık: Demetler birbirinden mümkün olduğunca uzak olmalı
 - Tek bağ
 - Tam bağ
 - Demet merkezleri arasındaki uzaklık

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

34

Harici Değerlendirme

- Demetleme algoritması kullanılarak elde edilen demetleme $C=\{C_1, \dots, C_k\}$
- Veri içinden bulunan gruplar $P=\{P_1, \dots, P_m\}$
- Demetleme sonucundan elde edilen dağılım
 - SS: Eğer iki nesne C için aynı demette ve P için aynı grupta ise (a)
 - SD: Eğer iki nesne C için aynı demette ancak P için farklı gruplarda ise (b)
 - DS: Eğer iki nesne C için farklı demette ancak P için aynı grupta ise (c)
 - DS: Eğer iki nesne C için farklı demette ancak P için aynı grupta ise (d)

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

35

Harici Değerlendirme Ölçütleri

- Rand Statistics: $R = \frac{a+d}{a+b+c+d}$
- Jaccard katsayısı: $J = \frac{a}{a+b+c}$
- Folkes ve Mallows göstergesi: $FM = \sqrt{\frac{a}{a+b} \cdot \frac{a}{a+c}}$

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

36

Harici Değerlendirme Ölçütleri

- Entropi: Her demette sınıfların nasıl dağıldığı

$$e_i = - \sum_{j=1}^m p_{ij} \log_2 p_{ij}$$

$$e = \sum_{i=1}^k \frac{n_i}{n} e_i$$

m: sınıf sayısı
k: demet sayısı
 $p_{ij} = n_{ij}/n_i$
 n_i : i demedindeki nesne sayısı
 n_{ij} : i demedinde j sınıftan nesne sayısı
n: toplam nesne sayısı

- Safılık: Bir demette ne kadar tek sınıftan örnek bulunduğu

$$p_i = \max_j p_{ij}$$

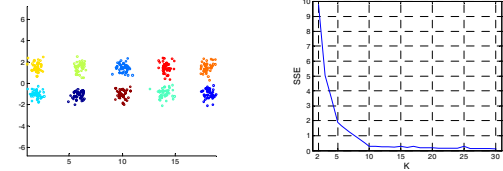
$$purity = \sum_{i=1}^k \frac{n_i}{n} p_i$$

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

37

Dahili Değerlendirme Ölçütleri

- Sadece veri kümesi özellikleri kullanılarak yapılan değerlendirme
 - Hataların karelerinin toplamı (SSE)
- İki farklı demetlemeyi ya da iki demeti karşılaştırmak için iyi bir yöntem
- Demet sayısını tahmin etmek için de kullanılabilir.

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

38

Dahili Değerlendirme Ölçütleri

- Silhouette Göstergesi:
 - x_i nesnesi C_j demedinde
 - Ortalama uzaklığa göre x_i nesnesine en yakın demet C_h
 - x_i nesnesi için silhouette göstergesi

$$s(x_i) = \frac{d(x_i, C_k) - d(x_i, C_j)}{\max(d(x_i, C_k), d(x_i, C_j))}$$

- 1 ≤ $s(x_i)$ ≤ 1
- 1'e yakın olursa x_i doğru demette
- Demetleme için silhouette göstergesi:

$$S_j = \frac{\sum_{i=1}^{|V_j|} s(x_i)}{|V_j|}$$

$$GS = \frac{\sum_{j=1}^k S_j}{k}$$

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

39

Göreceli Değerlendirme

- P_{alg} seçilen demetleme algoritmasının parametreleri
- $C_i (i=1, \dots, nc): P_{alg}$ 'deki parametrelerin farklı değerleri ile elde edilen demetlemeler
- Amaç: Farklı parametrelerle elde edilen demetlemeler arasında veriyi en çok uyandı seçme
- İki durum:
 - Demet sayısı nc P_{alg} 'deki parametreler arasında değil:
 - P_{alg} 'deki parametrelerin değerleri geniş bir aralıkta değiştirilerek demetleme algoritması çalıştırılır. $nc < N$ (nesne sayısı) sabit kaldığı geniş aralık seçilir. Parametre değerleri olarak bu aralığın orta noktası seçilir. Bu yöntemle demet sayısı da belirlenmiş olur.
 - Demet sayısı nc P_{alg} 'deki parametreler arasında:
 - En iyi demetleme, demetleme göstergesi g kullanılarak seçilir.
 - nc_{min} ve nc_{max} arasında değişen farklı demet sayıları için algoritma çalıştırılır.
 - nc 'nin her farklı değeri için algoritma diğer parametreleri değiştirilerek r defa çalıştırılır.
 - Her nc için g 'nin en büyük değeri seçilir ve nc 'nin fonksiyonu olarak çizilir. Bu çizim kullanılarak nc değeri belirlenir.

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

40

Göreceli Değerlendirme Ölçütleri

- Birbiri ile örtüşmeyen demetler için tanımlanmış göstergeler:

- Hubert istatistiği:

$$\Gamma = (1/M) \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N P(i, j) \cdot Q(i, j)$$

N= veri kümesindeki nesne sayısı
M=N(N-1)/2
P: benzerlik matrisi
Q: (i,j) elemanı, x_i ve x_j nesnelerinin bulundukları demetler arasındaki uzaklık değeri olan matris

- Dunn göstergesi:

$$Dnc = \min_{i=1, \dots, nc} \left\{ \min_{j=i+1, \dots, nc} \frac{d(c_i, c_j)}{\max_{k=1, \dots, nc} \text{diam}(c_k)} \right\}$$

$$d(c_i, c_j) = \min_{x \in C_i, y \in C_j} d(x, y)$$

$$\text{diam}(C) = \max_{x, y \in C} d(x, y)$$

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

41

Hiyerarşik Demetleme için Gösterge

- Hiyerarşik demetleme için 4 gösterge
 - Demetlerin standard sapmalarının karakökü (RMSSTD)
 - Semi-partial R-squared (SPR)
 - R-Squared (RS)
 - İki demet arası uzaklık (CD)

<http://www3.itu.edu.tr/~sgunduz/courses/verimaden/>

42

Örtüşen Demetleri Değerlendirme

- Örtüşen demetleme için $U=[u_{ij}]$ matrisi: x_i nesnesinin c_j demedine dahil olma olasılığı
- Bölme katsayısı:

$$PC = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^{nc} u_{ij}^2$$

- $[1/nc, 1]$ arasında değişir.